

A MINISZTER HALÁLA – AVAGY A VOLT MINISZTEREK HALÁLÁNAK ÉS TEMETÉSÉNEK KÉRDÉSEI A MINISZTERTANÁCS JEGYZŐKÖNYVEI ALAPJÁN

BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
(ELKH) EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

TANÁRSÉGÉD

(NKE ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR,
ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI
TANSZÉK)

BATHO.GABOR@UNI-NKE.HU

2021. augusztus 16.

A miniszterek is halandók, nemcsak emberként, miniszterként is. Ezen axiomatikus tételt szem előtt tartva nem lepődhetünk meg azon, hogy a minisztertanácsi ülések és a kormány döntéshozatalának visszatérő témája a volt miniszterek halálával kapcsolatban felmerült kérdések rendezése. Két kérdés merülhetett fel rendszerint. Egyrészt az, hogy miért foglalkozik ezzel a minisztertanács, miért kell ezzel éppen a minisztertanácsnak foglalkoznia, és minden miniszter-miniszterelnök halála szerepelt-e a minisztertanács napirendjén. Másrészt az a kérdés teendő fel, hogy

milyen döntéseket hozhat a minisztertanács a volt miniszterek temetésével kapcsolatban, milyen hatásköre van ezzel kapcsolatban.

A probléma méretét láttatandó, illetve a statisztika kedvéért megemlíti, hogy az első, a Batthyány-kormány (1848 áprilisa) és a vizsgált időszak utolsó, a Szálasi-kormány (1944 októbere) megalakulása közötti majd' százéves időszakban összesen közel 200, pontosan 196 volt kormánytag (miniszterelnök vagy miniszter) halt meg. Közülük tizenöten voltak olyanok, akik hivatalban voltak halálukkor.¹

Ha az emberi vonatkozásoktól eltekintünk, tulajdonképpen nagyon prózai okai vannak annak, hogy egy miniszter halálával kell a minisztertanácsnak foglalkoznia. Ha egy korábbi miniszter haláláról értesítik a minisztertanácsot, úgy általában arról döntöttek, hogy az állam fizeti-e a gyászszertartás, ravatalozás, temetés, síremlék költségeit, illetve valamilyen szimbolikus gesztussal megemlékeznek-e az elhunytáról, valamint folyósítanak-e valamilyen támogatást az elhunyt hozzátartozóinak.² Ha a miniszter hivatalban léte alatt halt meg, nyilvánvalóan a kegyeleti kérdéseken felül jogi-igazgatási problémák is felmerültek: rendelkezni kellett a helyettesítéséről a feladatok ellátásának folyamatossága érdekében, rendezni kellett a hatáskörök gyakorlásának, illetve a

miniszteri felelősség viselésének kérdését is.

Az eldöntendő kérdéseket jól mutatja Trefort Ágoston esete, aki (akkor már közel 16 éve) hivatalban lévő vallás- és közoktatási miniszterként halt meg 1888. augusztus 22-én, és ennek megfelelő nagyszabású eseménysor kíséretében és részvétnyilvánító tömegek jelenlétében temették el két nappal később. Az ezt követő minisztertanácsi ülés 1888. augusztus 27-én volt, ahol ismertették a miniszterelnök levelét azokról az intézkedésekről, amelyeknek elvégzése a miniszteri pozíció megüresedése miatt fontos volt. A minisztertanács megállapodott, hogy utasítják a vallás- és közoktatási minisztérium két államtitkárát, hogy csak a feltétlenül szükséges ügyeket intézzék el. A miniszteri ellenjegyzést igénylő ügyek elintézésére Baross Gábor közmunka- és közlekedési minisztert bízták meg. Ő komolyan vette, hogy csak korlátozottan élhet helyzetével: rendeletet nem bocsátott ki, egyetlen hivatalos lapban megjelenített tette volt. Nagyon prózai, hogy miért éppen Baross lett a helyettes: a többiek nem érték rá, elutaztak, szabadságon voltak. Ugyanezen a minisztertanácsban döntöttek arról, hogy a temetési költségeket a költségvetés terhére megelőlegezik.³ Nem ez volt egyébként a temetési költségek viselésének bevett megoldása: a kulcsszó az előirányzat nélküli kiadás.

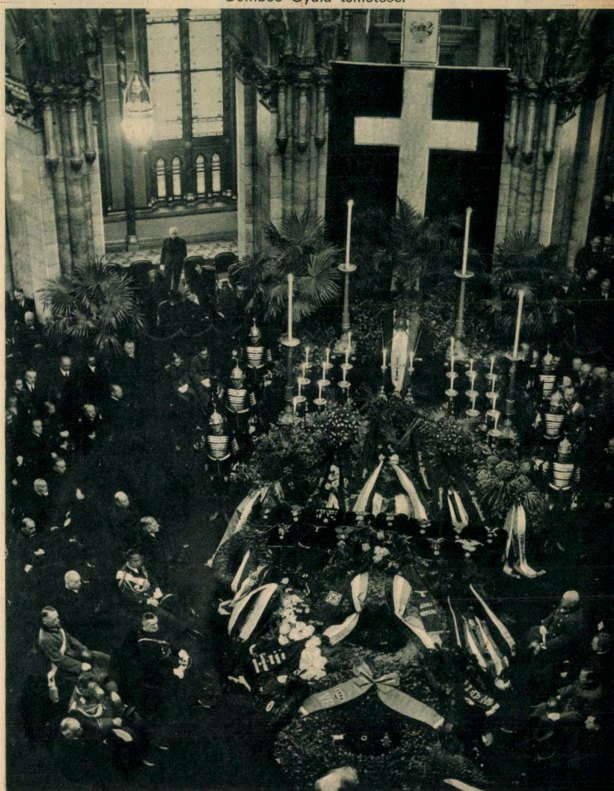

KÉPES PESTI HÍRLAP

LVIII. ÉVFOLYAM, 233. SZÁM

Gömbös Gyula temetése.

1936 OKTÓBER II. VASÁRNAP

A gyászszertartás az Országház kupolacsarnokában. Baloldalon ül a kormányzó, középen Gömbös Gyula, jobbra Csano gróf, Schuschnigg és Lepkowszky Szaniszló. A kormányzó mögött Keresztes-Fischer Lajos tábornok és Vértessy Sándor. Mögöttük Ivády Béla, gróf Széchenyi Bertalan, Darányi Kálmán, Stranyavszky Sándor. A koporsótól jobbra ülnek József, Albrecht, József Ferenc kir. hercegek és a hercegprímás. A ravatal ládjánál elől az orosz király hatalmas kossorója. Fölötté a kormányzó nagy babérkoszorúja.

Erre egyértelműen ez a megfelelő kategória, hiszen az esetek többségében nem előre számítható, költségvetésben tervezhető kiadás a tárgyévben meghaló kormánytagokkal kapcsolatos költségkeret.

Áttekintve a minisztertanácsi jegyzőkönyveket jól látható, hogy nem minden halott miniszterről született kormánydöntés. Könnyű lenne azt mondani, hogy nyilvánvaló, hogy azon miniszterek esetében, akik a kortársak szemében is „nagyok” voltak, a minisztertanács napirendjére vette a halálukkal kapcsolatos

kérdéseket. Gondolhatnánk például, hogy Gömbös Gyula esetében volt idő felkészülni a miniszterelnök közelgő halálára, hiszen betegségének ténye köztudott volt, a kormányzó hozzáállása is ismert, ráadásul halálát hosszas gyógykezelés előzte meg. Gömbös miniszterelnök a halála előtti fél évben nem vett részt a minisztertanács ülésein, őt a későbbi miniszterelnök, Darányi Kálmán helyettesítette. Így a körülmények is adottak voltak az elkerülhetetlenre való felkészülésre. Az előzetes minisztertanácsi döntés hiányában is nagy állami temetést, országházbeli ravatalt kapott Gömbös,⁴

amelynek költségeit nyilvánvalóan az állami költségvetés állta.

Mindössze egy alkalommal szerepelt Gömbös halála a minisztertanács napirendjén, amikor özvegye számára 1938 februárjában kegydíj megállapítására tettek előterjesztést a kormányzónak.⁵

Nem mindegyik elhunyt miniszterrel foglalkozott ugyanolyan módon a kormány, a jegyzőkönyvek tanúsága alapján nem volt bevett protokoll, amelyet ilyenkor követni kellett volna. Ha például az angol királyi házra gondolunk, ahol a család jelentősebb tagjainak halála esetén követendő eljárás már akár évtizedekkel korábban ki van dolgozva, láthatjuk, hogy nem ördögtől való az előkészület. Különöskében az idő sem zavarta a

kormány döntéseinek meghozatalában: Baross Gábor esetében a temetés másnapján döntöttek a költségek viseléséről, de ténylegesen csak öt hónap múlva rendelték hozzá fedezetet. Több mint másfél évvel a temetés után döntöttek a síremlék költségeiről.⁶

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a miniszterek halála esetére a minisztertanácsnak nem volt követendő eljárásrendje, még hasonló esetekben sem hasonlóan jártak el, teljesen ad hoc módon rendezték a felmerült kérdéseket –

nagyjából azok felmerülésének sorrendjében.

Hivatkozások:

¹ Bölöny József: *Magyarország kormányai 1848-1987*. Budapest, Akadémiai, 1987. 261-391. p.

² Ld. pl.: Széchenyi Pál MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1901. november 16. (31. ülés), Lukács Béla MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1901. január 11. (2. ülés), Györffy-Bengyel Sándor MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1942. június 17., Huszár Károly és Kozma Miklós MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1942. június 2., Teleki Pál és Csáky István MNL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1941. július 15.

³ MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1888. augusztus 27. (15. ülés)

⁴ Ld. pl.: Gömbös Gyula temetése. Pesti Hírlap, LVIII. évf. 233. sz. (1936. október 11.) 3. p.
⁵ MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1938. február 25.

⁶ MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1892. október 28. (33. ülés) és MNL OL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867-1944. 1893. december 23. (44. ülés)

Képek elérhetősége:

1. oldal: Teleki Pál temetése - Képes Vasárnap, LXIII. évf. 15. sz. (1941. április 13.) 230. p.
2. oldal: Gömbös Gyula temetése - Képes Pesti Hírlap, LVIII. évf. 233. sz. (1936. október 11.) 1. p.